

ТАЪСИРИ ВАЗНИ ЗИНДА БА МАҲСУЛНОКИИ ШИРӢСафарализода С.С.¹, Рӯзиев Т.Б.²¹ Донишгоҳи давлатии Данғара² Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур

Калимаҳои асосӣ: *вазни зинда, рушд, инкишоф, вазни асли, давраи истифодабарӣ, вазнафзункунӣ, ширдӯшӣ, модагов.*

Парвариши дурусти чавонаҳо, ки ба дониши рушду инишоф ва тараққиёт, инчунин ба омилҳои ба ин процесс таъсиркунанда асос ёфтааст, яке аз унсурҳои асосии кори зотпарварӣ ба ҳисоб меравад. Ин ба он алоқаманд аст, ки дар давраи рушду инкишоф, чорво на танҳо намуд ва аломатҳои зотро ба худ мегирад, инчунин хусусиятҳои индивидуалии вай аз қабилӣ сохти тана, экстерер, хулқу хӯй, боғайратӣ, мутобиқ шудан ба ҳаёт ва маҳсулноки дигаргун мегардад.

Дар таҳқиқотҳои С.Е.Тяпугин [1] муайян намудааст, ки ҳангоми парвариш аз таваллуд то синни 6-моҳагӣ дар зоти сиёҳало ҳангоми зиёд шудани вазнафзункунии шабонарӯзӣ зиёда 700 г, муҳлати истифодабарии модагов то 0, 4 давраи ширдӯшӣ ва ширдӯшӣ дар ҳаёти модагов то 1929 кг кам мегардад.

Дар чорвои зоти голштинӣ, баръакс. Ҳангоми вазнафзункунии шабонарӯзӣ аз 700 г зиёд будан дар давраи аз таваллуд то 6- моҳагӣ дар оянда маҳсулноки паст намегардад. Дар як вақт бо зиёд шудани вазнафзункунии шабонарӯзӣ то 800 г муҳлати истифодабарии модагов то 0,6 давраи ширдӯшӣ ва ширдӯшӣ дар ҳаёт 587 кг, нисбати зоти сиёҳало боло рафтааст. Ҳангоми вазнафзункунии шабонарӯзӣ дар синни 12 то 18-моҳагӣ аз 700г зиёд будан давраи ширдӯшӣ ва ширдӯшӣ дар ҳаёт паст нашудааст. Баръакс, бо зиёд шудани вазнафзункунии шабонарӯзӣ то 800 г муҳлати истифодабарии модагов ба 1 давраи ширдӯшӣ ва ширдӯшӣ дар ҳаёт ба 6396 кг зиёд гардид.

Дар шароити технологияи интенсивии истеҳсоли шир, ҳайвоноте, ки аз рушду инкишоф мекунанд, одатан каммаҳсул буда такрористехсолкунии паст доранд, тез-тез ба касалиҳо рӯ ба рӯ гардида сабаби аз пода соқит шудан мегарданд. Модаговҳое, ки инкишофёбии суст доранд, одатан ғӯсолаҳои аз инкишоф мондари таваллуд менамоянд.

Имрӯзҳо модагови ширӣ бо проблемаҳои зиёде аз қабилӣ дараҷаи баланди маҳсулнокии модагов, дараҷаи пасти такрористехсолкунӣ, вояи хӯрокаи ғизонокиаш баланд, ки бештар аз хӯроқаҳои концентратӣ ва иловаҳои биологӣ иборат аст, нигоҳдории чорво дар фаршҳои бетонӣ, дар молхонаҳои танг нигоҳ доштани саршумори зиёди чорво, ҳамасола баста нигоҳдории чорво мебошанд, ки тамоми ҳаёт бо чорво дар якҷоягӣ фаъолият менамоянд.

П.Н. Прохоренко, Ж.Г.Логинов, Н.Г. Дмитриев [2] ҳисоб мекунанд, ки ҳангоми баланд бардоштани маҳсулнокии ширӣ, бояд вазни зинда ба дараҷае расонида шавад, ки маҳсулнокии баландро таъмин карда тавонад, дар як вақт баланд бардоштани вазни зинда дар зотҳои алоҳида маҳсулнокии баландро таъмин намуда наметавонад.

Барои ҳамин Т.Б.Рӯзиев [3] пешниҳод менамояд, ки барои ҳар як зот бояд вазни оптималӣ муайян карда шавад. Ҳангоми технологияи интенсивии истеҳсоли шир, ки ба организми чорво ҳамавақт таъсири гуногун расонида мешавад, модагов бояд вазни зиндаи калон, сохти бадани мустаҳкам, намуди берунаи бе ягон камбудӣ дошта ба омилҳои беруна муқобилияти карда тавонад ва ба касалиҳо устувор бошад.

Ин ба модагов имконият медиҳад, ки маҳсулнокии баланд ва такрористехсолкуниро дар муддати солҳои тӯлонӣ нигоҳ дорад (ҷадв. 1).

Аз ҷадвал дида мешавад, ки барои модаговҳои зоти сиёҳало вазни зиндаи оптималӣ ин 501-550 кг мебошад. Дар ин вазн маҳсулнокии аз ҳама баланд дар ҳаёти модагов 13050 кг ва ширдӯшии миёна дар давраи ширдӯши ба 2900 кг баробар буд. Дар модаговҳои типии тоҷикии шведубумонанд бошад вазни оптималӣ ба 451-500 кг баробар буд ва онҳо дар ин вазн дар ҳаёт ширдӯшии аз ҳама зиёдро таъмин намудаанд.

Ҷадвали 1 - Таъсири вазни зиндаи модагов ҳангоми таваллуд ба маҳсулнокии ширӣ наслаш

Гу- рӯҳ	Нишондод	Вазни зиндаи модагов, ҳангоми таваллуд, кг					
		То 430	431-450	451-500	501-550	551-600	600 ва зиёда
	Саршумор	20	20	18	19	22	7

I	Мухлати истифодабарӣ (давраи ширдӯшӣ)	3,4	3,8	4,3	4,5	3,9	3,1
	Ширдӯшӣ дар ҳаёт, кг	8636	10051	12040	13050	11076	8380
	Ширдӯшии миёна дар давраи ширдӯшӣ, кг	2540	2645	2800	2900	2840	2703
	Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт, кг	8,3	8,6	9,2	9,5	9,3	8,8
II	Саршумор	21	21	18	17	20	19
	Мухлати истифодабарӣ (давраи ширдӯшӣ)	3,5	3,9	4,7	4,3	3,9	3,1
	Ширдӯшӣ дар ҳаёт, кг	7840	9575	13630	11352	10296	7750
	Ширдӯшии миёна дар давраи ширдӯшӣ, кг	2240	2455	2900	2640	2640	2500
	Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт, кг	7,3	8,0	9,5	8,6	8,6	8,2

Ҳам дар модаговҳои зоти сиёҳало ва ҳам дар шведузевумонанд бо зиёд шудани вазни зинда аз вазни оптималӣ маҳсулнокии ширӣ паст мегардад. Ҳангоми вазни зинда 551-600 кг будан ширдӯшӣ 1974 кг (15,2 %) ва ҳангоми аз 600 кг зиёд будан 4670 кг (55,7%) дар модаговҳои зоти сиёҳало ва дар модаговҳои шведузевумонанд ҳангоми вазни зинда 501-550 кг зиёд шудан ширнокӣ аз вазни оптималӣ 2278 кг (12,0 %), 551-600кг -3334 кг (13,2 %) ва ҳангоми аз 600 кг зиёд будан 5880 кг(75,5 %) кам гардидааст. Вазни зинда ба муҳлати истифодабарии модагов низ таъсир мерасонад. Мо-даговҳои, ки вазни зиндаи 501-550 кг доранд то 4,5 давраи ширдӯшӣ дар зоти сиёҳало ва дар типҳои тоҷикии шведузевумонанд бошад дар вазни 451-500 кг 4,7 давраи ширдӯшӣ истифода бурда шудаанд. Бо зиёд шудани вазни зинда дар ҳар ду гурӯҳ муҳлати истифодабарии модагов кам мегардад. Чи хеле, ки таҷрибаҳо нишон медиҳанд байни вазни зиндаи модагов ва маҳсулнокии ширии насл ҳамават қоррелятсияи мусбӣ мавҷуд аст ($r = 0,061-0,396$). Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки вазни зинда аз насл ба насл (h^2) ба мерос мегузарад: дар зоти сиёҳало ин ба 0,24 ва дар модаговҳои шведузевумонанд ба 0,22 баробар аст (ҷадв.2).

Ҷадвали 2 -Коэффитсенти қоррелятсия байни аломатҳои интиҳобкунӣ

Нишондод	Гурӯҳи чорво	
	Зоти сиёҳало	Типи тоҷикии шведузевумонанд
Синну соли модагов ҳангоми таваллуд		
Мухлати истифодабарии насл	0,312	0,267
Ширдӯшӣ дар давраи ширдӯшӣ	0,510	0,410
Ширдӯшӣ дар ҳаёти модагов	0,196	0,112
Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт	0,189	0,123
Вазни зиндаи модагов		
Мухлати истифодабарии насл	0,074	0,165
Ширдӯшӣ дар давраи ширдӯшӣ	0,432	0,398
Ширдӯшӣ дар ҳаёти модагов	0,289	0,226
Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт	0,165	0,123
Вазни зиндаи насл		
Мухлати истифодабарии насл	-0,165	-0,289
Ширдӯшӣ дар давраи ширдӯшӣ	0,131	0,091
Ширдӯшӣ дар ҳаёти модагов	-0,078	-0,115
Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт	-0,079	-0,129
Вазни зинда ҳангоми таваллуд		
Мухлати истифодабарии насл	-0,12	-0,09
Ширдӯшӣ дар давраи ширдӯшӣ	0,19	0,28
Ширдӯшӣ дар ҳаёти модагов	0,08	0,14
Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт	0,05	0,11
Вазни зинда ҳангоми бордоршавии аввал		
Мухлати истифодабарии насл	0,29	0,27
Ширдӯшӣ дар давраи ширдӯшӣ	0,24	0,25
Ширдӯшӣ дар ҳаёти модагов	0,27	0,29
Ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт	0,23	0,26

Чи хеле, ки дар боло қайд намудем ширдӯшӣ дар ҳаёт ин як маякест, ки сермаҳсулии модаговро ифода менамояд. Дар он ҷое, ки ширдӯшӣ дар ҳаёт зиёд аст, ҳатман ширдӯшӣ дар давраи ширдӯшӣ ва ширдӯшӣ дар 1 рӯзи ҳаёт низ зиёд аст. Вобаста аз ин ба ҳулосае омадан мумкин аст, ки вазни оптималӣ барои зоти сиёҳало 501-550 кг ва барои типҳои тоҷикии шведузевумонанд 451-500 кг мебошад. Бо зиёд шудани вазни зинда дар модаговҳои типҳои тоҷикии шведузевумонанд, кам шудани маҳсулнокии ширӣ аз он

шаҳодат медиҳад, ки дар зотҳои думаҳсулота бо зиёд шудани вазни зинда аз стандарти зот, чорво ба самти гӯштии майл менамояд. Мо, инчунин дар назди худ вазифа гузоштем, ки таъсири вазни зиндаи ғӯсола ҳангоми таваллудро ба маҳсулнокии вай дар оянда мавриди омӯзиш қарор диҳем (ҷадв.3).

Ҷадвали 3 – Таъсири вазни зиндаи ғӯсола ҳангоми таваллуд ба маҳсулнокии он дар оянда

Гу- рӯҳ	Нишондод	Вазни зиндаи ғӯсола ҳангоми таваллуд, кг					
		То 25	25-27	28-30	30-32	33-35	аз 36 боло
1	Саршумори модагов	10	10	10	10	10	10
	Мухлати истифодабарӣ	3,3±0,09	3,9±0,12	4,0±0,13	4,3±0,12	3,5 ±0,11	2,6±0,10
	Ширдӯши дар ҳаёти модагов	8385,3±654	10479,3±700	11480±732	13330±821	9170±654	6097±573
	Ширдӯши дар давраи ширдиҳӣ	2541±68	2687±59	2870±89	3100±78	2620±94	2345±84
	Ширдӯши дар 1 рӯзи ҳаёт	8,3±0,14	9,6±0,11	9,4±0,13	10,1±0,10	8,6±0,14	7,6±0,13
11	Саршумори модагов	10	10	10	10	10	10
	Мухлати истифодабарӣ	3,2±0,08	3,4±0,11	3,9±0,13	4,4±0,13	3,3±0,13	2,4±0,10
	Ширдӯши дар ҳаёти модагов	7504±467	8248,4±543	10015,2±662	12716±612	8448±655	5208±741
	Ширдӯши дар давраи ширдиҳӣ	2345±77	2426±82	2568±70	2890±76	2560±68	2170±87
	Ширдӯши дар 1 рӯзи ҳаёт	7,7±0,10	7,9±0,12	8,4±0,11	9,4±0,12	8,3±0,12	7,1±0,11

Аз маводҳои оварда дида мешавад, ки давраи аз ҳама зиёди ширдиҳӣ дар давраи истифодабарӣ дар модаговҳое дида мешавад, ки вазни наслашон ҳангоми таваллуд ба стандарти зот наздик аст. Дар ҳар ду гурӯҳе, ки мавриди омӯзиш қарор доштанд маҳсулнокии аз ҳама баланд дар вазни зиндаи 30-32 кг гирифта шудааст. Ширдӯшии аз ҳама баланд дар ҳаёти модагови зоти сиёҳало ҳангоми таваллуди вазни ғӯсола 30-32 кг буд, ки ба 13330 кг баробар буд. Ҳангоми зиёд кардани вазни зинда аз натиҷаи оптималӣ ширдӯшии миёна кам мешавад. Дар модаговҳои зоти сиёҳало ҳангоми зиёд кардани вазни зинда то 33-35 кг ширдӯши 480 кг шир (18,3 %; $P < 0,001$) ва ҳангоми аз 36 зиёд намудан 755 кг (32,1 ; $P < 0,001$) поён рафтааст. Дар модаговҳои типии тоҷикии шведусебумонанд ҳангоми зиёд кардан то 33-35 кг ширдӯши 330 кг (12,8 %; $P < 0,001$) ва ҳангоми аз 36 моҳ зиёд намудан 720 кг (33,1 %; $P < 0,001$) кам гардидааст.

Дар як вақт дар гурӯҳҳои мухлати истифодабарии модагов низ кам гардид. Дар модаговҳои зоти сиёҳало ин нишондод ба 0,8-1,7 (22,8-65,3 %; $P < 0,001$) давраи ширдиҳӣ ва дар модаговҳои типии тоҷикии шведусебумонанд ба 1,1-2,0 (33,3-83,3 %; $P < 0,001$) давраи ширдӯши кам гардид. Ширдӯши дар ҳаёт 4160 кг (45,0 %; $P < 0,001$) ва 7233 кг (54,3%; $P < 0,001$) дар модаговҳои зоти сиёҳало ва 4268 кг (33,6 %; $P < 0,001$) ва 7508 кг (59,1 %; $P < 0,001$) дар модаговҳои типии тоҷикии шведусебумонанд кам гардид.

Ширдӯши дар 1 рӯзи ҳаёт низ нисбати вазни зинда ҳангоми таваллуд 30-32 кг будан поён рафтааст. Ҳангоми вазни зинда 33-35 ва аз 36 боло будан дар модаговҳои зоти сиёҳало 1,5 ва 2,5 кг (14,9 %; 32,8 %; $P < 0,001$) ва барои типии шведусебумонанд 1,1 ва 2,3 кг (13,2%; 32,3 %; $P < 0,001$) поён рафтааст. Ҳамин тариқ, гуфтан мумкин аст, ки маҳсулнокии баланди ширӣ аз дараҷаи инкишофи чорво дар марҳилаи аввали истифодабарӣ вобаста-гии калон дорад. Байни ширдӯши ва вазни зиндаи модагов коррелятсияи мусбӣ муайян карда шудааст, ки барои зоти сиёҳало ба $r=0,21$ ва барои типии шведусебумонанд ба $r=0,18$ баробар аст.

АДАБИЁТ

- 1.Тяпугин С.Е. Продуктивное долголетие при разведении черно-пестрого скота в Северо-Западном регионе /С.Е. Тяпугин// М.: Россельхозакадемия, 2011. – 216с.
2. Прохоренко П.Н. Межпородное скрещивание в молочном скотоводстве /П.Н. Прохоренко, Ж.Г.Логинов, Н.Г. Дмитриев // М. Россельхозиздат, 1986. -С.156-166.
3. Рузиев Т.Б. Влияние живой массы и возраста первого отела на молочную продуктивность коров в зависимости от происхождения/ Т.Б. Рузиев, П.Т. Расулова, Н.О. Назаров // Кишоварз. -№ 2(87). – 2020. ISSN 2074-5435. – С.67-69.

АННОТАЦИЯ

ВЛИЯНИЕ ЖИВОЙ МАССЫ НА МОЛОЧНУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ КОРОВ

В статье приводятся материалы по влиянию живой массы на молочную продуктивность коров. Установлено, что для коров черно-пестрой породы оптимальная живая масса равна 501-550 кг. При таком весе, пожизненный удой у коров составил 13050 кг и за лактацию был 2900 кг. Для коров таджикского типа шведусебумонандного скота,

оптимальная живая масса была равна 451-500 кг. Они в этом весе имели максимальный пожизненный удой.

Ключевые слова: живая масса, рост, развитие, абсолютный вес, время использования, привес, удой, корова.

ANNOTATION

INFLUENCE OF LIVE WEIGHT ON MILK PRODUCTION OF COWS

The article provides materials on the influence of live weight on the milk productivity of cows. It has been established that for black-and-white cows, the optimal live weight is 501-550 kg. With this weight, the half-life milk yield in cows was 13050 kg and per lactation was 2900 kg. For cows of the Tajik type of Shvitsesebu-like cattle, the optimal live weight was 451-500 kg. In this weight they had more life-long milk yield.

Key words: live weight, growth, development, absolute weight, time of use, weight gain, milk yield, cow.

Сведения о авторах:

Сафарализода Сайнуриддин Сафарали. – преподаватель кафедры переработки сельскохозяйственной продукции и ветеринарии Дангаринского государственного университета. 735320, Таджикистан, г. Дангара, ул. Центральная, 24, Тел.: (+992) 900141649

Рузиев Туйчи Бадалович-доктор сельскохозяйственных наук, профессор кафедры частной зоотехнии Тад-жикского аграрного университета им. Ш. Шотемур. 734003, Таджикистан, г. Душанбе, пр. Рудаки, 146. Тел.: (+992) 918789954